

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Capvt IV. Primum caput de necessitate residendi expensum. Contentiones, animorum dissidia, ac tumultus, ea de causa in Concilio excitata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11665

decimoquarto Aprilis; sed in turbulenta incidit tempora, cum Synodus præferendis contentionibus æstuabat, quæ multis hominibus, non modò præsentibus, sed longinquis, offensionis materiam suppeditarunt: quamquam reuera eadem contentiones, postea perpenfæ ab animis, neque ex nimia commotione perturbatis, neque ex inopia peritiæ immoderatis, & idoneis ad discernendam exaggerationem famæ à rei veritate, possint in argumentum augendæ Religionis conuerti. Etenim discordiæ ac rixæ zizania sunt, quouis tempore in Ecclesiæ campo germinantia, etiam ab Apostolo Paulo per suas obiurgationes indicata, & à Deo permiffa viris perfectis ad patientiam, imperfectis ad animi demiffionem exercendam, cunctis verò ad euidentem intelligentiam subiectionis, quâ vni Principi obtemperetur; cum experimento compertum fit, diffensionem vt in vno esse non potest, ita nonnifi ab vno accipere frænum posse. Et ex altera parte, quænam luculentior habeatur confutatio illius feruitutis erga Pontificem, ab hæreticis ac Suaui tam studiosè applicatæ huic Concilio, ad irritam eius Decretorum auctoritatem reddendam, quàm ex eo, quòd contentiosum ac tumultuans apprehendatur vel in iis, quæ in rem Pontificis erant; ita vt non Episcopi modò, sed ipsi Legati inter se discordarent? atque id, etiamsi tanta cuique libertas esset, vt hinc Simonetta Legatus, hinc eius frater Pisauriensis Antistes, eiusdemque mentis socius, sibi acriter aduersarentur? Proculdubio pax locum obtinere potest inter eos, qui solutas adhibent manus, sed numquam bellum inter eos, qui catenis obstrictas habent. Ad rei narrationem veniamus.

C A P V T I V.

Primum caput de necessitate residendi expensum. Contentiones, animorum dissidia, ac tumultus; ea de causa in Concilio excitata.

Primus è duodecim articulis propositis, sicuti memorauimus, erat de procuranda ab Episcopis, aliisque Curionibus, mansione apud suas Ecclesias, ac de obstaculis amouendis. Hoc argumentum compluribus occasionem præbuit, per ferias sanctorum dierum, iterum cogitandi ac loquendi de quæstione suscitata, sed omiffa in Concilio Pauli III. (vtar interdum hac loquendi formâ, tametsi minùs propriâ, vtpote consuetâ iis etiam, qui continuationem propugnantes, vnicum agnoscebant in re Concilium, sed varius illud vocibus significabant; pro temporum & congregato-

B b b b 2 rum

1562. rum varietate) Præbuit, inquam, occasionem compluribus iterum cogitandi ac loquendi de quæstione id temporis excitata, Num esset ea mansio de iure diuino; cum existimarent aliqui, eiusmodi declarationem validissimum obseruantia vinculum futuram: hoc enim pacto Pontifices Episcopos ad Aulae magistratus, qui illos suis ab Ecclesiis deiungerent, aliaque negotia, non assumpsissent; neque neglexissent vnumquemque ad residendum cogere denuntiationibus ac pœnis, pro munere quod exercent, tamquam diuini iuris executores supremi. Alij contra censebant, hoc examen extrarem propositam euagari. Etenim siue mansio apud Ecclesias esset Iuris diuini, siue Ecclesiastici, proculdubio & præcepta & omnino necessaria cognoscebatur; ac proinde oportebat eos potius deliberare de ratione quâ obseruaretur, quàm originem præcepti speculari. Res non solum spectabat ad singulos Episcopos, qui aderant Synodo, sed ad reliquos omnes, qui Sacerdotium animarum curæ additum aut possiderent aut sperarent. Nec ea quæstio præ subtilitate mediocria ingenia superabat; ac præterea ob ea quæ secum trahebat, videbatur sapere politicam facultatem, quæ communissima thesis est ratiocinationibus hominis, animantis imperio nati. Quare his cunctis de causis cœperunt cuiusuis conditionis homines prius hac de re differere, dein contendere, & per contentionis acumen nouas rationes animaduersionesque excogitare.

Accessit ad inflammanda disceptantium colloquia, quòd illic in 2 Osij Legati domo aderat inter Theologos à Pontifice missos Franciscus Torres Hispanus, qui ætate Iulij III. Commentarium ea de re scripserat, Seripando dedicatum, tunc Archiepiscopo Salernitano, per occasionem ^a, quòd Ioannes Petrus Caraffa ^b, postea Paulus IV. à variis Theologis expendendum curauerat, quò certior fieret, num sibi liceret in Aula degenti Ecclesiæ cuiusdam administrationem retinere. Postea verò idem Torres scripto quæstionem iniecit cum Catharino, affirmante, mansionem pendere ab Ecclesiastica lege, cum ille pendentem à Diuina censeret; hinc multæ ab ipsis opellæ super ea controuersia confectæ fuerant. Quamobrem Torres, nactus in officina sua mercem conditioni temporis idoneam, libenter opportunitatem arripuit illius diuendendæ, factâ compluribus eiusdem lustrandæ potestate. Effectum itaque est, vt postremis illis diebus, qui vacabant conuentibus Tridenti, non nisi ea de re mentes ac linguæ differerent, planeque pro stupido haberetur, qui se huius aut illius opinionis fautorem amatoremque peruicacem non fuisset professus. Pontifex antea commonitus à Simonetta ^c, ipsi

^a Hi omnes Commentarij, cum alijs de mansione, in volumine fuerunt impressi Venetijs anno 1562. per Iordanem Zilettum.
^b Extat in eius Vita, scripta à Caracciolo.
^c Ex litteris Legatorum ad Borromæum, 26 Martij 1562.

ipsi priuatim, & Legatis communiter significarunt^d, studerent eam controuersiam alterationis plenam declinare; præsertim quòd ea non spectabat ad morum reparationem, quæ solùm proponebatur, sed ad dogmata, quibus supersedendum esse conuentum fuerat. Postea cum intelligeret, animos adedò inflammatos ad cursum ferri, ut si uellet eos retinere, subiturus esset discrimen ingentis fracturæ & infortunij, in quod is incurrit, qui tentat repentè curram sistere ab equis volantibus pertractum; rescripserat^e, Vbi ex iniecto illi rei impedimento offensus aut dedecus oriretur, in Legatorum prudentia à se cuncta omninò reponi.

1562.
d 18. Martij
1562.

3 Interim cœperunt hominum ingenia nancisci seu comminisci in eo argumento profundas consecutiones, quibus hinc detrimentum, hinc indemnitas iurisdictionis Pontificiæ arguebatur. Etenim qui seuiorem sententiam oppugnabant, quòd aut studium ostenderent, aut gratiam promerentur, aut validum propugnatores secum in fœdus adducerent, profitebantur, per contrariam opinionem vel intendi vel necesse fore Pontificis auctoritatem abiici: ubi enim declararetur obligatio residendi Iuris esse diuini, adimebatur Pontifici facultas, ab antiquissimo usque tempore ab ipso usurpata, coniungendi in vno eodemque capite multa sacerdotia, curam animarum afferentia, & admouendi Episcopos & Curiones aliis muneribus, pro suo arbitrato. Quapropter eò amplior Pontificis dignitas uita est Legatis, si examen illud haud impedirent, quòd ipsum calumniæ subducerent, quasi uellet sibi retinere potestatem, uerità declaratione ueritatis.

e Tres litteræ Borromæi ad Simonettam, 1. & 8. Aprilis 1562. & habetur in Actis Paleotti, & in epistola Strozzi ad Ducem Florentiæ, 11. Aprilis 1562.

4 Habitus est primus generalis confessus post Pascha, septimo Aprilis^f, in quo credebatur auditum iri sententias de primis quatuor ex propositis articulis. Sed sermones habiti tam uarij ac tam prolixi fuere, ut paucissimis Patribus differendi spatium suppetierit. Primus articulus maioris prolixitatis argumentum fuit, præsertim cum dicendi facultas ad Granatensem deuenit, qui primo loco memoratam quæstionem proposuit, num Pastores Iure diuino ad residendum obstringerentur, aitque, nisi ea definiretur, cunctis offensionem iniectum iri. Proinde audiendas esse super ea Theologorum sententias, qui tantâ frequentiâ atque præstantiâ Deo fauente ibi aderant, ut per nullam unquam opportunitatem dignius posset tam graue dogma constitui. In eo præcepto quippe, quod ex affirmantibus non ex negantibus erat, quamuis esset diuinum, admitti posse secundum æquitatem exceptiones, hominibus ac temporibus accommodatas. Adiecit modos quosdam, quibus res facilius red-

f De hac disputatione, præter alias scripturas à nobis productas, existant multæ litteræ Archiepiscopi Iadrensis, 13. 16 & 20. Aprilis 1562.

B b b b 3 deretur,

1562. deretur, concessâ Episcopis integrâ auctoritate procuratori animarum profuturâ; præcipuè verò diminutis aut omnino sublatis quarundam noxarum exceptionibus, quibus vetentur in interiori foro confitentes absoluerent.

His itaque iactis à Granatensi, primus ille ex articulis propositis quasi pelagus euasit, cui se cuncti dedere, velis remisque progressi, & penè littoris obliui; atque in quinque capita diuisus fuit.

In primo expenderentur iacturæ, ex neglecta mansione profectæ, eiusque obseruandæ necessitas.

In secundo, quænam essent eius impedimenta, & quo pacto remouenda.

In tertio, quibus pœnis transgressores essent deterrendi.

In quarto, quibus præmiis eius obseruantia allicienda.

In quinto, quæ ratio ineunda, vt quæ illic stabilita fuissent, in opus deducerentur.

De primo capite plurima disseruerunt, diuertentes ac spartiantes per memoratam quæstionem cum copiosissima testimoniorum & argumentorum caterua. Nec idcirco breues in reliquis quatuor fuisse; quin à variis excogitatae sunt pœnæ tam horribiles non residentibus, tam amplæ immunitates residentibus, tam honorata ac tam comoda mansio, & prouentibus & potestate locuples, tam exquisita ac tam multiplicata studia in Pontifice & propriis nationum Synodis, ad eius obseruantiam exigendam, vt planè videretur nihil aliud inter mortales curandum, & in eo sitam esse plenitudinem legis, felicitatem hominum, & certam fiduciam salutis æternæ.

In aliis assiduis conuentibus Patres exposuere suos sensus de primis quatuor ex duodecim propositis articulis. Sed prolixitas in primo exagitando fuit in causa, vt vndecim confessus ægrè satisfecerint communi auiditati dicendi, & in proferenda super eo sententia, præter prolixitatem, in quibusdam non defuit audacia. Etenim per occasionem enumerandi obices, quibus Episcopi retinebantur ne residerent, acerbè declamatum est in cunctos iurisdictionis actus, qui supra ipsorum Tribunalia exercentur, & in cuncta onera pecuniaria supra ipsorum redditus, quæ ab Aula Romana proueniunt, id semper aurium patientiâ tolerantibus Legatis, quippe qui arbitrabantur, cuncta esse minùs iniqua, quàm quælibet species subtractæ seu limitatæ libertatis. Lubet mihi retardare narrationem earum rerum, quæ in tribus reliquis articulis expendendis dicta sunt, ipsasque reponere coniungendas commemorationi subsequen-

g Litteræ Legatorum ad Borromæum, 15. Aprilis 1562.

Historia
Concilij Tri-
dentini
pars II.

in Bibliotheca
S. IV

sequentium, qui postea perpensi sunt, nunc verò breuiter referre sententias vnice de illo dictas, cuius fragor, vt ita dicam, aliorum sonum oppressit.

8 Suauis affirmat, sententias super eo triginta quatuor Patrum à se lectas fuisse, & duorum tantummodò summam affert, nimirum, Ioannis Baptistæ Bernardi Episcopi Adiacensis, & Pauli Iouij Episcopi Nuceriensis. Equidem Bernardi sententiam iustrati^h, & nihil reperi ex iis quæ Suauis illi tribuit; hoc est, Quò mansioni confuleretur, Episcopos remouendos esse à ministeriis Principum laicorum; addens, his repugnasse Episcopum Quinque Ecclesiarum: sed eius oratio fuit huiusmodi: Residendi debitum extra controuersiam esse, nec oportere subtiliora indagare. Eum igitur, quem virtutis amor, & conscientie stimuli satis impellerent, non aliã declaratione indigere, nisi eã, per quam à sua quisque intelligentia docetur, non posse boni Pastoris partes simul expleri, & ipsum à grege simul abesse. Illi etiam, qui animum gereret tam abiectum, vt terrore pœnarum esset extimulandus, satis fuisse prospectum per impositas à Concilio sub Paulo III. & per recentem Constitutionem sedentis Pontificis. Id, nec quidquam amplius, habetur in hoc genere in Bernardi sententia.

h Inter monumenta Barberinorum.

9 Sententia Iouij ad me non peruenit; non tamen Suauem abire finam absque merita correctione, quòd ipse cursim ac studiosã negligentia de illo refert: Id non esse definiendum, propterea quòd vera malorum in populo causa non erat Episcoporum absentia; quandoquidem liquebat, Pontifices iam centum ipsos annos continenter Romæ perstitisse, & exquisito studio populum probè erudiendum curasse, nec tamèn meliùs moratam eam urbem conspici: quibus obliquis verbis mordentur Romani Pontifices, tamquam infructuosi bonis moribus illius etiam vrbs, in qua continuo ipsi resident. Profectò si Iouius ita differuisset, crassam indicasset obliuionem querelarum, quibus conquesta est non inquam Roma, sanctiue illius ætatis viri, sed vniuersa Italia, & quicumque ibi mortaliū scintillam pietatis obtinebat; absentiam Romani Pontificis, cum Auenione morabatur, & funesta mala, quæ idcirco contraxerat augusta illa Vrbs, ac generosa Prouincia, nondum trium sæculorum labore omni, reparata. Quidnam aliud adeò intaminatam in Fide Catholica conseruauit, inter tantam propinquitatem communicationemque regionum corruptarum, inter tam crebras excursions militum hæreticorum, inter tam apertum aditum confugio ex vna in aliam ditionem, ob suorum principatum diuisionem,

nem,

1562. nem, inter tantum acuminis & curiositatis in ingeniis sibi fidentibus, & audis nouitatis, nisi Pontificum præsentia & vigilantia?

Ego verò minimè iactitabo, fuisse à me visas viginti quatuor extensas ex sententiis in ea disputatione prolatis. Licet tamen affirmare, à me plures fuisse perlectas, quas in suis monumentis Seripandus reliquit; hæc verò iis adiectæ, quæ inter commentarios Francisci Cardinalis Barberini seruantur, sunt propè triginta, præter omnium compendium, quod habetur in ephemeride Musotti. Sed cum Paleottus diligenter collegerit rationes vtriusque productas, easque, vt sic loquar, in aciem explicauerit in duobus oppositis sermonibus, harum summam referam per veracitatem ac simplicitatem narratoris, non per inuentionem ac pompam oratoris. Neque mirum cuiquam accidat, si inter huiusmodi rationes taceantur potiores ad persuadendum, Verum esse aut non esse dogma, de quo definiendo agebatur; tunc enim de eo magna non fuit inter Patres disceptatio. Et quod aliqui sentiebant, potius sub conditione ab ipsis affirmabatur, quàm absolutè, hoc est, ad memoratam definitionem procedendum esse, vbi Theologi articulo perperno illi parti fauerent; atque ita censuisse Episcopum Salmanticensem, narrat ipse in suis monumentis, de quibus dictum est.

17. Aprilis,
an. 1562.

Itaque ab affirmante sententia dicebatur: Liquidò patere, cuncta gregis mala originem trahere à pastorum absentia: his procul absentibus, neminem adesse qui lupos arceat. Si huic incommodo consulendum putaretur renouatione pœnarum, quas antea Concilia constituerant, fructum in eo antecedentium Conciliorum expendendum esse, nimirum, transgressionem atque contemptum. Stultum existimari medicum, qui medicinam præcipit, eodem morbo sapiùs inutilem à se compertam: si pœnæ illæ grauioribus legibus auferentur, culpam auctam haud sublatam iri. Eum esse statum necessitatis, vt non hæc illæ pœna, sed cunctæ despicerentur: remedium esse adhibendum, non quo dehonestarentur Episcopi quia non residebant, sed quod eos cogeret ad residendum: quod non esset accusatio mali, sed necessitas boni. Duo esse fræna, quæ mortales coërceant ab improbis actionibus: timorem supplicij, & conscientia morsum; prius, vt ille dixit, non esse diuturnum custodem honesti operis, cum insit multis fiducia, multis potentia subducendi se mulctæ. Et sanè huius metu abstinere se quidem interdum hominem ab opere, non item ab appetentia; adeoque à propensione ad operandum, vbi à metu vacet. Alterum esse frænum adamantinum, vti nobilius, ita prorsus immune à fracturâ;

eturâ; nullâ quippe humanâ celsitate huic æterno Iudici non subiectâ. Iam verò nullius operis nos tam acriter sentire à conscientia nostræ tribunali damnatos, quàm contumacia in præcepta supremæ Sapientia, supremæ auctoritatis, supremæ bonitatis, hoc est Dei. In humanis legibus arbitrari nos inesse interdum errorem intelligentia, nonnumquam perturbationem voluntatis, semper penuriam cognitionis ac iurisdictionis: vni Deo, tam malignum cuiuspiam animam non esse qui vitium tribuat, neque tam superbum, qui neget obsequium. Proinde vbi Fide crederent animarum custodes, obligationem illis iniunctam residendi, arbitriam non esse ex alterius hominis seueritate, sed immutabilem ex Dei lege, haud ausuros fuisse eam tamquam æquissimam non probare, tamquam sacrosanctam non custodire. Innatum esse in hominum animis, magis esse venerandam iussionem illam, cuius auctor est maximè venerabilis; idcirco maiori esse in reuerentia Regis mandata, quàm inferioris magistratus: sed quemadmodum nulla inest proportio inter Dei prærogatiuam supra reliquos imperantes, & eam quam humanus quispiam superior supra alterum obtinet; ita nullum incrementum obsequij legibus additi, ascendendo à minori ad maiorem allatum auctorem, conferri posse cum eo quod ipsis accedit, si leges à Deo latæ declarentur. Eapropter Apostolum ipsum, quò grauius mandatis suis pondus adderet, interdum vti conspicuis illis vocibus, *Non ego, sed Dominus*: hoc pacto fuisse habitam custodiam quarumdam legum quæ difficulter obseruantur, cuiusmodi est quæ peccatorum confessionem præcipit, & aliarum, quarum ratio difficilis redditur, qualis est quæ vsuram vniuersè prohibet.

- 12 Sed incassum illic disceptari, an esset definiendus articulus: non amplius consultationi locum patere: postulari à multis Patribus, vt ea Synodus declararet, quodnam esset ipsorum debitum residendi, & à qua potestate profectum. Ad hanc postulationem obmutescere non licere Synodo, cuius erat, pro sui muneris officio, Diuinam legem explicare. Num fortè quempiam hinc formidare, ne ligamen intolerabile pastoribus iniiceretur, quo in suis Ecclesiis quasi in compedibus immobiliter constringerentur, demptâ illis vniuersam abeundi potestate, quæcumque incidisset necessitas? At vanam hanc formidinem esse: Quia Deus residere illos iubeat, non hinc confici, sine vlla exceptione id præcipi. Mandatum quoque peccata omnia confitendi, & mandatum non occidendi, esse Diuina; & tamen suas vtrique limitationes adesse. Alios pariter vereri,

1562.

ne per huiusmodi declarationem Romani Pontificis auctoritas minueretur. Sed quânam fieri posse, vt veritas alteri altera aduerfetur, quin vt fundamenti stabilitas sustentato parieti rimas agat? Pontificiam auctoritatem esse parietem fundatum supra verbum Diuinum: non posse igitur huius firmitate illam infirmari. Quânam autem stultitia foret, ita ratiocinari: Mansio est à Deo imperata; ergo non licet Pontifici Pastores extra suas Dioceses euocare? Id sanè perinde valeret, ac si hoc pacto argueretur: Coniunctio viri cum vxore à Deo præcepta est; non licet igitur Principi procul ab vxore virum mittere. Interdictam à Deo fuisse voluntariam Episcoporum absentiam ab Ecclesia, non item necessariam, seu ex legitimo impedimento, seu ex legitimo mandato. Huius declarationis vtilitatem esse non extensionem debiti, sed eiusdem confirmationem: & cum complures tunc sibi blandirentur, tacitam legis relaxationem arrogantes, eò quòd ipsi tolerari suas extra Dioceses videbantur; imposterum (aiebant) neminem religioni sibi non ducturum, quòd ipse toleraretur; nec ob hominum tolerantiam in animum sibi inducturum, se reum non esse apud contemptum à se legislatorem, videlicet apud Deum.

Pro contraria parte adducebatur: Si tunc vellent statuere cuius 13 esset iuris Pastorum mansio, indiligentiæ damnatum iri cunctas veteres Synodos, quæ tam multiplici studio prospexerant, ne Pastores ouilia desererent, & tamen articulum illum ab Ecclesiæ primordiis ad eam vsque diem non in quæstionem, nedum in Decretum deduxerant. Quin etiam damnatum iri Patres aliquot qui illic aderant, & Pauli III. Concilio iam interuenerant, vbi, cum variis rationibus consultum esset huius mansionis obseruantia, propositum fuerat, vt inuestigaretur ac decideretur ad quod Ius id spectaret; & tamen satius duxisse Concilium, ab eo periculoso spinosoque tramite gradum auertere: & merito quidem. Etenim vbi decideretur, Pastorum mansionem in suis Ecclesiis à Deo fuisse præscriptam, idque vt ea seruaretur, fœtum iri per hoc ipsum contumacem doctrinam hæreticorum, qui auctoritatem omnis legis Ecclesiasticæ inficiabantur, in Diuinis dumtaxat eam agnoscentes; qui error in antegressa Concilij congregatione damnatus iam fuerat verbo, sed nunc comprobati videretur facti, quando licuisset hæreticis gloriari, eosdem ipsorum contemptores, agnoscentes Ecclesiæ sanctiones despici posse, solumque venerandas esse Diuinas: numquam induxisse animum ad obseruandam mansionem, donec inter se conuenerunt, eam esse præscriptam à vera Dei, non ab

Historia
Concilij Tri-
dent.
pars II.

Historia
SIV

ab arrogata sibi Ecclesiæ auctoritate. Præterquam quòd ab huiusmodi decisione quot sinistras consecutiones studuisset deducere nimia animorum affectio, semper sophismatum ac cauillarum amatrix? Còplures illicò disertuissent: Qui finem amat, vult pariter quidquid ad huiusmodi finem necesse est. Quare si Deus mansionem præceperat, hinc etiam præceperat quidquid opus est Episcopis vt possint honestè residere; ac proinde arguissent, eas omnes iussiones Apostolicæ Sedis, quæ tamquam huiusce rei obstacula proferebantur in medium, esse Diuinæ legi repugnantes, adeoquæ irritas, spoliantes illicò, quantum in ipsorum esset potestate, omni immunitate eos qui essent immunes, omni facultate Regulares, omni priuilegio Principes, omni iurisdictione Romana Tribunalia, atque, vno verbo, tentantes sub specie Ecclesiæ reformandæ illam subuertere, & in perturbationem excidiumque pertrahere. Quis aditus malignitati & arrogantia laxaretur, si, quando Episcopus, aut ex propria ipsius necessitate, aut Romani Pòtificis mandato è Dicecesi pedem efferret, liceret subditis æmulisque illum accusare quasi præuaricatorem legis Diuinæ, simulq; insimulare Pontificem seu iubentem seu permittentem?

14 Nec ex altera parte magnum obseruantia fructum ex huius sanctione dogmatis expectandum: tam idiotas non esse pastores, vt ignorarent, cuncta legitima hominum præcepta esse tandem Dei præcepta: vult enim ac præcipit Deus, vt obtemperetur illi quem ipse superiorem ac legislatorem destinavit. Quin experientia perspectum esse, magis prolabi Christianos in transgressionem quorundam mandatorum, quæ citra dubitationem Diuina sunt, cuiusmodi est illud, *Non concupisces*, quàm aliorum, quæ sine dubio Ecclesiastica sunt, cuiusmodi est vetitus vsus carniū duobus postremis hebdomadæ diebus, vetita Eucharistiæ sumptio post sumptum cibum, & præscripta præsentia Missæ sacrificio diebus festis. Igitur non originem legis, sed incommodum in ea seruanda, & commodum in violanda, duo esse certamina, quibus obedientia debilitatur; aduersus hæc tamen esse pugnandum, adeoquæ efficiendum, vt per remunerationes concessas residentibus, & per supplicia denunciata non residentibus, maius euadat commodum quod à residendi obseruantia speratur, quàm quod aliunde provenit à libidine non residendi; maiusque pariter incommodum, quod ab eo timetur qui non residet, quàm quod alioqui toleratur ab eo qui residet.

15 Hos esse modos vsitatos, quibus sapientes cunctæ Respublicæ quæsierunt & consecutæ sunt suarum legum custodiam, non autem subtiliter indagando, an illæ per se an per alios ab auctoritate

1562.

Diuina confectæ sint; neque pariter per eam declarationem impeditum iri multas ac laxas exceptiones, quæ re ipsa concedebantur legi à quorundam interpretatione, ubi præmium ac supplicium non adesset. Etenim quemadmodum tunc dicebatur Ecclesia non intendisse in eo casu obligare, similiter impostero dictum iri, nec Diuinæ fuisse mentis in eodem casu obligare. Quod si vellent aliquid vltra aut intendere aut declarare, nimirum, Pastorum mansionem non modò fuisse præscriptam à Deo, sed esse rationem intimam, minimeque separabilem ab animarum cura, & ab obligatione pascendi, id manifestò falsum deprehendi. Curam hanc, pascendique munus exerceri animi præsentia, non corporis: quot Episcopos ob Diocesium amplitudinem longiùs abesse ab aliqua ipsarum parte, dum in altera resident, quàm Episcopus angustæ Diocesis distet à qualibet ipsius parte, dum extra vniuersam degit? Sed rem experimento conspici: Antistites Germaniæ, Galliæ, Scotiæ (omissâ Angliâ, ubi poterat id vitio veri violentæ dominantium nequitia) longè constantius perstitisse apud ipsorum ouilia, quàm Italici; & hos tamen meliùs curasse & aluisse gregem, cum illi fuissem vt grex à feris deuoraretur, herbasque venenatas depasceretur. Prætermisissis itaque superuacaneis dubiisque subtilitatibus, omne studium adhibendum esse ad amouendos obices ab hoc indubitabili mandato, efficiendumque, vt Episcopi Diocesisibus adsint non solâ corporis præsentia, sicuti res quædam insensibiles, sed sicuti cælestes Intelligentiæ, quibus æquiparantur à sacris Litteris, operatione ac virtutis affectu.

& Acta P
lotti.

Animaduersione dignum est ^k, quòd inter Præsules, arctiorem ¹⁶ declarationem ardentius vrgentes, adierant complures, qui factò laxiorem sententiam sequebantur; siue id esset quòd necessitatem optarent, siue quòd voluntatem ostentarent ad frugem redeundi. Verùm post tot congressus ductâ sententiarum ratione, ingens confusio & ambiguitas comperta est, definienda necne res esset; tum quia cum hic articulus præcipuus non esset inter propositos, sed quasi aduentitius, & adductus à Granatensi, aliqui non plene illum agitauerant; tum quia, vti plurimi sermonis est conditiones, moderationes limitationesque intermiscere, per pauca sententiæ tam puræ prolatae sunt, vt pro alterutra partium connumerari potuerint.

Romam interim Legati miserant Fredericum Pendasium, ex ¹⁷ Mantuani familia, sicuti dictum est; qui distinctius quacumque epistolâ & poneret ob oculos Pontificis statum Concilij, & quid Ponti-

Pontifex vellet de Concilio, reportaret. In quo duplex error Suis deprehenditur; alter, dum affirmat, missum fuisse Camillum Olium (in quo commento postea historiæ suæ auctoritatem magna ex parte constituit) falsi conuincitur ab innumeris probationibus infra adducendis, sed in præsentia à litteris eâ tempestate scriptis nomine Legatorum¹, quæ non semel missionem Pendasij memorabant, nec vniquam Oliui. Alter eiusdem error est, quod affirmat, illum fuisse Romam missum post cœtum vigesimi Aprilis, & post tumultum illic excitum, de quo dicemus. Sed è contrario verum est, hominem à Legatis ad Pontificem missum fuisse vndecimâ eiusdem mensis, sicuti liquet ex epistola, pridie illius diei ab ipsis ad Borromæum data, & ex mandatis, quæ is habuit, eo planè die signata quo iter aggressus est.

18 Imò neque verum est, per mandata Pendasio tradita^m peculiari-ter agi de quæstione mansionis, sed in genere de negotio emendationis. Ea erant huiusmodi: Animaduertisse Legatos iam tum ab initio cum Tridentum venerant, Patrum animos ac vota conuersa prorsus esse ad disciplinam verè, sincerè, ac reipsa reformandam. Hinc solum ab ipsis sperari remedium aliquod Fidei dissidiis, quæ per definitiones sanari non posse videbantur. Plurima fuisse vbertim definita in anteaactis cœtibus sub Paulo & Iulio, sed absque fructu; quoniam emendationes statuta, debiles ac tenues fuerant præ morborum grauitate, & præ mortalium expectatione; & illæ quidem cum executione perexigua, vnde illarum tenuitati tribuebantur hæresis incrementa. Quò maior illuc accesserat Patrum frequentia, eò magis eam persuasionem excreuisse; nec deesse, qui studerent eam disseminare, & in aliis inserere: quod ob honorificam illius speciem facile erat. Claras ab his voces iactari, Nec posse confici disciplinæ leges quæ satis forent, manu Romæ Tribunalibus non admotâ: velle quidem eos intactum relinquere quidquid è mente Pontificis proximè proueniret; sed velle simul nouas leges extendere ad Cardinales, & in omnes illius Aulæ magistratus, de quibus acriter conquerebantur. Capita quorum hætenus mentionem fecerant, esse Sacerdotiorum collationes, eorum præsertim, quibus dignitas & animarum cura adnecteretur; Prouocationes, ob quas complures abibant impunes; Nuntios; S. Petri fabricam; & breuiter, multitudinem impunitatum, quâ fiebat ne illâ suffulti superiorem haberent aut correctorem. Flagrantissimum ab ipsis desiderium præ se ferri, vt rebus consulere per eas pactiones Paulo III. propositas à quodam virorum cœtu, ab illo selectorumⁿ, quæ

1562.
110. Aprilis
ad Borromæum, altæ-
que plurimæ
infra addu-
cendæ.

^m Hæc
11. Aprilis
tradita Pen-
dasio extant
inter monu-
menta Ser-
pandi, sicuti
syllabus
95. capitum
de morum
emendatione,
cum re-
sponsis Pon-
tificis ad
marginem.

ⁿ Eos vide
lib.4. cap.4.

Ccccc 3

postea

1562.

postea typis vulgata fuerant cum variis aduersariorum commentis, multisque in Apostolicam Sedem calumniis. Idcirco cœferi opportunum à Legatis, vt Pontifex ipsis significaret cuncta simul capita, de quibus deliberandum in Concilio sibi videretur: ea enim ab ipsis distributum ac digestum iri per varias Sessiones, adeoque cessaturas obrectationes, quòd Româ expectarentur Decreta de cunctis Decretis Tridenti statuendis: ac per eam opportunitatem syllabum 95. capitum ad Pontificem misere, quæ collegerant ex variis partibus, vt pote ab Episcopis, virisque religionis studiosis ex petita; non tamen factâ illic mentione de habenda declaratione, quòd mansio iuris esset Diuini. Addebant, ex pluribus indicis con- nunci, Tridenti auidè expectari Gallos, qui in hisce controuersis consensuri essent cum Hispanis, & cum his pariter Lusitani, & Cæ- saris Oratores, & ex Italis complures, vt proinde aut numero po- tiores euaderent, aut publicæ offensionis foret, si Decreta sancirentur ab vnica natione, cunctis reliquis per suos Præsules contradi- centibus, videlicet Orbe Christiano ferè vniuerso.

Hæc secum detulit mandata Pendasius. Sed interim non opinati 19 tumultus inciderunt. Etenim cum auditis omnium sententiis per varios cœtus colligi nondum posset, quid tandem certi super articulo magis agitato haberetur, Legati quòd tum ipsi, tum reliqui sin- cerius agerent, quædam in cœtu proponenda in hanc sententiam digessere: *Quoniam multi Patres dixerunt, declarandum esse, an mansio sit Iuris Diuini, alij de hoc verba non fecerunt, alij negarunt ad hanc decla- rationem deueniendum; quòd Patribus seligendis ad formanda Decreta, li- ceat ea sincerius formare, dicant Patres breuissimè per verbum Placet, aut Non placet, velint necne vt declaretur mansio esse Iuris Diuini, quòd pro ma- iori suffragiorum ac sententiarum numero digeri possint Decreta, pro eo ac in hac sacrosancta Synodo semper vsitatum est; qui numerus in presentia propter sententiarum varietatem haud videtur liquido constare. Dicant itaque tam clarè, tam distinctè, vt eorum sententiæ perscribi possint.* Hoc autem consilium studiosissimè occultarunt Legati, ne ij qui essent, seu vellent esse ambigui, rationem præmeditarentur, quâ persisterent in ancipiti. Verùm suscepto consilio omnino contraria res euenit. Deprehensi Patres improuisâ molestâque necessitate se ape- riendi, eam existimarunt tamquam genus quoddam seu violentæ torturæ, seu insidiosæ interrogationis. Quamobrem excitum est in conuentu murmur eiusmodi, vt in tumultum abierit, quasi li- bera non esset Synodus.

Madrucius, qui primus loquebatur, negauit se quidquam aliud 20 prola-

prolaturum, nisi, nolle se à sua præterita sententia recedere: & quamquam Augustinus, egregius Iurifconsultus, eum remouere adductis rationibus niteretur, nihil tamen actum est, & viri dignitas obstetit ne acrius vrgeretur. Exemplum in eo toleratum complures alios docuit, & ad imitationem animauit; atque ij potissimum, quibus articuli declaratio displicebat, pro virili conati sunt progressum obturbare illius pressæ suffragationis, à qua odiosum sibi exitum metuebant. Dictis itaque sententiis, nimis clarè fuerant auditæ altercationes iracundæ, atque acerbæ querimonix: sed id, in quo claritas quærebatur, obscurius & incertius quàm initio permansit. Quapropter Præsides constantes in proposito rei declarandæ, ne illius exitus inter duas factiones tam amplas, animosque tam commotos, in ipsos regeretur, denuò iusserunt Patres rogari sententias, duobus Massarello sociis additis, Patriarchâ Hierosolymitano, & Archiepiscopo Granatensi, ad rem maiori auctoritate ac securitate firmandam, ac tandem post longum laborem sententiæ ad hoc deductæ sunt. Propè septuaginta voluerè, vt articulus absolute definiretur. Dixi, propè septuaginta: nam inter illius fautores connumerati sunt duo ex Abbatibus Benedictinis, quorum tria simul suffragia pro vnico habenda esse, in Concilio Pauli III. decretum fuerat, sicut ibi narrauimus: & alij quoque dubiè locuti; adeoque quot omnino essent, affirmari nequit: quod Suauem excusabilem reddit, dum in eo sexaginta octo suffragatores affirmat, aduersus quàm narrant complures.

- 21 Sed excusandus non est cumulus aliorum errorum rem ipsam peruertentium, dum ait, triginta tres definitioni obstetisse; cum reuera fuerint triginta octo, seu triginta nouem, excepto tertio Abbate Benedictino, à duobus sociis discordante, qui suffragium integrum non constabat: ac præterea triginta medios substituisse, quorum alij dixerint, Probari sibi definitionem, dummodò Pontifici placeret; alij, sibi non probari, nisi eidem placeret; cum ij medij reuera non ita dixerint; sed aliqui, *placere sibi articulum definiri, quaesito prius Pontificis sensu*: alij, *sibi non placere illum definiri, non petito prius Pontificis sensu*. Nec ij simul triginta solùm, sed triginta quatuor fuere; ex quibus Suauiani errati emanat consecutio, ipsi facto contraria, hoc est, plerisque merè placuisse definitionem; sed reuera pauciores fuere. Affirmaui, hanc erratorum congeriem excusari non posse in Suau: etenim tametsi in connumerandis alterius opinionis asseclis ob perplexam & ambiguam dicendi rationem variauerint & aberrauerint in suis monumentis multi qui tunc Tridenti

1562. denti aderant, sed aut cœtibus non interuenerant, aut accuratius rem non indagarant; omnibus tamen veritas, quæ ad rem ipsam spectabat, innotuit: adeoque omnes ita sententias enumerant, vt maior ipsarum pars noluerit definitionem, nisi prius quæsitâ Pontificis sententiâ. In eo concordant Acta Paleotti, Seruantij Diaria, litteræ Oratoris Florentini, ad suum Principem scriptæ eodem confessus die, narratio Musotti, & Salmanticensis Episcopi Commentarij. Hæc testimonia Suauem falsitatis notoriæ satis conuincunt: vt enim meri falsi reuincatur, satis esset distincta notatio singularium sententiarum, à Massarello, qui Concilio à secretis erat, in eodem cœtu confecta, cum is præscripserit indubitatas pro indubitatis, dubias pro dubiis, non integras pro non integris, quales erant Abbatum sententiæ: cui notationi ad amissim respondent quæ in suis Actis à Musotto & à Paleotto relictæ sunt; solum hæc dubias sententias aut in vnam aut in alteram partem simpliciter redigit: denique Massarellus ita scribit: *Quæ omnes sententiæ à me, qui à secretis eram, clarâ voce lectæ sunt, & à singulis comprobata; quarum summa est huiusmodi: Pro parte affirmante sexaginta sex, pro negante aut simpliciter, aut cum aliquo additamento, aut re in sanctissimo Domino nostro repositâ, vnus supra septuaginta. Inter hos non connumeratur Madrucius Cardinalis, nec Episcopi Ilerdensis & Baduensis (duo priores dictam antea à se sententiam confirmarunt, tertius non dixerat placere sibi vt definiretur, sed vt promulgaretur, mansionem esse Iuris Diuini) neque Abbates: & Episcopus Ilerdensis postea voluit, vt ipsius sententiæ inter affirmantes numeraretur, adeoque sunt sexaginta septem.* Hæc notatio non solum extat in legitimis Actis Concilij, sed habetur vna cum aliis Commentariis etiam originariis illorum conuentuum in quodam libro olim Ioannis Baptistæ Argenti Romani, qui Concilio adfuit, & à secretis erat Patriarchæ Aquileiensi; qui liber exhibitus mihi est ab humanitate nobilis & eruditi Comitis Frederici Vbaldini, qui Purpuratorum Collegio à secretis fuit.

Hæc interpretatus Suauis, dicit subtilius, illud discrimen, nempe, alios velle si placeret Pontifici, alios nolle si non placeret, inde ortum fuisse, quod ita quisque arbitrabatur se melius Principi deseruire. Verum sciendum est, non solum, sicut indicauimus, eos non ita locutos, sed seruiles homines dici non posse tales, quales inter ceteros erant duo Patriarchæ, Aquileiensi & Venetus, Daniel Barbarus & Ioannes Triuigianus, quorum prior fuerat electus Adiutor Grimanico Patriarchatu à Paulo IV. dum is Reipublicæ suæ Orator in Angliâ morabatur; fuitque vir eximiâ litteraturâ: alter

ex

ex administratione Ordinis Cassinensis euectus fuerat, Republicâ nominante, ad eam ampliorem dignitatem: & præter hos Antonius Coccius Archiepiscopus Corcyrensis, Martinus Corduba Episcopus Durtanensis, Archiepiscopus Panormitanus, aliique viri præcipui è Sicilia ac Neapolis Regnis; & Abbas qui Heluetici Cleri personam gerebat. At verò inter eos, qui absolutè declarationem petierunt, complures numerabantur, quos multò magis ea de Pontifice ratio permouisset, præcipuè aliquot Episcopos Pontificiæ ditionis: exempli gratiâ Sutrinus Reatinus Efinensis, tum tres supremi Præsides Ordinum Mendicantium, qui peculiari quadam subiectione Apostolicæ Sedi obsequuntur, & Episcopus Pisauriensis, frater, vt obseruatum est, Simonetræ, & Pastor ciuitatis subiectæ Principi, qui non solum Pontifici subditus erat, sed eius nepoti arctissimo consanguinitatis nexu coniunctus. Sed techna est nequiter insolescentium accommodata, vulgò vilem reddere, quasi seruilis animi, reuerentiam minorum erga maiores.

C A P V T V.

Varij sermones de narrati cætus euentu. Accessus Oratorum Veneratorum. Dilata eorum exceptio, & qua de causa. Negata Grimano Patriarchæ audientia. Epistola Oratoris Gallici, Sessionis prolationem postulantis.

Tantum abfuit, quòd res in Pontifice reposita gratum illi obsequium foret, vt veriùs in tricas inexplicabiles ipsum coniecerit. Etenim quemadmodum & suâ & communi Patrum sententiâ scripsit^a ad Cosmum Orator Florentinus, odiosum videbatur, nolle Pontificem vt ad declarationem procederetur, quando longè pluribus illa fuerat absolutè probata, quàm absolute improbata: & inter eos qui eam probarant, ferè omnes erant ex nationibus ab Italica distinctis, præsertim cum à multis ea censeretur efficacissimum adiumentum ad collapsam disciplinam reparandam; vt proinde si Pontifex illam reiiceret, linguas obtrectatorum vellicaret, vociferantium, Ecclesiæ restituendæ ac reformandæ ipsum deesse. Contrà verò si declarationem eligeret, non leuia id afferebat incommoda, offensionem partis non modicæ, & quæ sibi persuaferat, in ea sustinenda sententiâ Pontifici se magis fauere; quare vbi se victam ipsius voluntate animaduerneret, facile potuisset animi propensionem in alienationem indignabunda conuertere.

^a In litteris memoratis ad Cosmum Ducem.

Pars II.

D d d d

re: